

ФИСЕНКО НАТАЛІЯ, здобувачка вищої освіти
Науковий керівник - **СИРЦЕВА СВІТЛАНА**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання проблема раціонального використання природних ресурсів та мінімізації антропогенного впливу на довкілля набуває особливої актуальності. Підприємства, здійснюючи виробничу діяльність, зобов'язані не лише виконувати економічні та фінансові завдання, а й дотримуватись екологічних вимог, передбачених чинним законодавством і міжнародними стандартами. У цьому контексті важливим завданням стає належна організація системи обліку й контролю екологічних витрат, що виступає основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Раціональна система обліку та контролю екологічних витрат надає підприємству можливість комплексно враховувати екологічні аспекти своєї діяльності, своєчасно ідентифікувати ризики надмірного антропогенного впливу на навколишнє середовище та застосовувати превентивні заходи. Це дозволяє не лише забезпечити відповідність природоохоронним нормам, а й обґрунтовано планувати напрямки стійкого та екологічно орієнтованого розвитку підприємства [1].

Методичний підхід до контролю передбачає класифікацію екологічних витрат за їх видами: витрати на запобігання забрудненню, утилізацію та знешкодження відходів, утримання природоохоронного обладнання, впровадження екологічних інновацій, оплату екологічних податків та зборів. Це забезпечує прозорість і дає змогу оцінити пріоритетність фінансування окремих напрямів діяльності [2].

Контроль екологічних витрат на підприємстві передбачає системний підхід [2, 3]:

1. Планування та бюджетування - передбачає формування плану витрат на основі вимог законодавства та виробничих норм, виділення екологічних витрат у самостійні статті калькуляції та визначення відповідальних осіб за контроль на кожному етапі. Такий підхід забезпечує прозорість фінансових потоків та дозволяє ефективно розподіляти ресурси для екологічно значущих заходів.

2. Облік і реєстрація витрат включає документальне оформлення всіх операцій, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, перевірку правильності оцінки та визнання витрат, ведення окремого обліку операційних та інвестиційних витрат. Автоматизація облікових процесів забезпечує оперативне відображення інформації, що дозволяє своєчасно реагувати на відхилення від планових показників.

3. Моніторинг і аналіз - передбачає регулярне порівняння фактичних витрат із плановими, оцінку впливу екологічних факторів на фінансові результати підприємства та виявлення причинно-наслідкових зв'язків між

витратами та ефективністю природоохоронних заходів. Такі процедури дозволяють підприємству оцінити доцільність інвестицій у природоохоронні заходи та визначити пріоритетні напрями скорочення витрат без шкоди для довкілля.

4. Оцінка ефективності витрат - включає аналіз співвідношення вигоди та понесених витрат, визначення економічного ефекту від впровадження екологічних заходів та підготовку висновків щодо доцільності планування нових інвестицій у сфері охорони довкілля. Це дозволяє підприємству приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів та управління екологічними ризиками.

5. Звітність та прогнозування - передбачає складання повної та достовірної звітності про екологічні витрати, використання отриманих даних для управлінських рішень, прогнозування потенційних витрат та формування інформації для забезпечення фінансової безпеки підприємства, зокрема своєчасної сплати екологічних податків. Застосування такої методики сприяє підвищенню прозорості та довіри до фінансової і нефінансової інформації підприємства [4, 5].

Практика свідчить про наявність низки проблем, які ускладнюють ефективне впровадження системи контролю екологічних витрат на підприємстві:

- відсутність єдиних методичних підходів до їх ідентифікації та оцінки;
- складність відокремлення екологічних витрат від загальновиробничих та адміністративних;
- недостатній рівень інтеграції екологічної інформації у фінансову та статистичну звітність;
- низька автоматизація процесів збору та аналізу даних;
- формальний підхід до складання екологічної звітності, зорієнтованої переважно на виконання мінімальних нормативних вимог.

Такі проблеми знижують аналітичну цінність інформації про екологічні витрати та унеможливають прийняття стратегічно виважених рішень у сфері екологічного менеджменту.

Підвищення ефективності контролю екологічних витрат можливе за рахунок реалізації таких заходів:

- розробка та впровадження єдиних методичних стандартів оцінки й контролю екологічних витрат;
- упровадження інтегрованої звітності відповідно до міжнародних стандартів (GRI, ESG), що дозволяє комплексно поєднувати фінансові та нефінансові показники;
- застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів контролю та моніторингу витрат;
- посилення ролі екологічного аудиту як механізму незалежної оцінки ефективності природоохоронної діяльності підприємств;
- розробка внутрішніх мотиваційних механізмів для персоналу, які стимулюють економне використання природних ресурсів і зниження рівня

забруднення.

Таким чином, контроль екологічних витрат є невід’ємною складовою сучасної системи управління підприємством, що забезпечує поєднання економічної результативності та екологічної відповідальності. Наявні проблеми свідчать про необхідність подальшого удосконалення методичних підходів до його організації, зокрема стандартизації обліку, розвитку інтегрованої звітності та впровадження інноваційних технологій управління. Реалізація зазначених напрямів дозволить підвищити ефективність екологічної діяльності підприємств і сприятиме їх сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Совик М.І. Необхідність упровадження обліку екологічних витрат в умовах здійснення економічної діяльності згідно з концепцією сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19 (3). С. 61–64.
2. Костирко Л.А., Чернодубова Е.В. Внутрішній контроль екологічних витрат в забезпеченні фінансової безпеки промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип.62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-70>.
3. Савченко О.Ф. Екологічні витрати: проблеми права, обліку та оподаткування. *Економіка та держава*. 2015. № 5. С. 11–19.
4. Селецька Д.О. Звітність зі сталого розвитку: становлення, зміст, актуальність. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2 (108). С.109-117.
5. Купалова Г., Матвієнко Т. Екологічна звітність підприємств як склад національної інформаційної системи з охорони довкілля. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. Випуск 142. С. 12-16.

